

מנחות נב

שמיני עצרת

משה שווערד

1. רש"י מסכת מנחות דף נב עמוד א

הי מינייהו אחריתי - איזו נאמר באחרונה שנסמוך עליה דשמא הדר ביה מאידך משום דקי"ל (עירובין דף מו:) ר' יהודה ור' שמעון הלכה כרבי יהודה.

2. ספר איזהו מקומן

ת"ר פר העלם דבר של ציבור וכו' בתחילה מגבין להן דברי ר"י ר"ש אומר מתרומת הלשכה הן באין: ביאור סברות התנאים:

כתב בחי' הגרי"ז דנראה דלס"ד בדעת ר"ש הא דאמר מתרומת הלשכה הן באין היינו אם ירצו לחוש שלא יפגעו אבל מ"מ יכול להביאן משל יחיד, אך למסקנא דילפינן דומיא דתמיד צריכין להביא מתרומת הלשכה בדוקא, ויש בזה נפק"מ דאם אין בזה דין דוקא מתרומת הלשכה יכול היחיד להקדיש עבור הציבור ויהא הוא המקדיש והציבור מתכפרין, אבל למסקנא אם מביא היחיד צריך שימסרנו לציבור.

ובדעת ר' יהודה כתב הגרי"ז דאף דפר העלם דבר הוא קרבן ציבור מ"מ אינו כתמידין ומוספין שבאין מתרומת הלשכה, אבל פר העלם דבר הוא קרבן שמתכפר בו הציבור ולכן מגבין מכל אחד ואחד.

3. ספר חידושי בתרא

תתקטו) נב. אמר להו רב אשי אפילו תימא בתרייתא אחריתא כי קא חייש ר"ש לפשיעה, במילתא דלית בהו כפרה בגוה במילתא דאית להו כפרה בגוה לא חייש ר"ש לפשיעה. יש דקמשיב דלכאורה הול"ל פשוט שכאן הוי חיוב מן התורה הלכך ליכא למיחש לפשיעה, משא"כ התם דהוי רק תקנת ב"ד. ולכאורה י"ל דהא דהוי חיוב מן התורה לא מספיק כסיבה למה לא חיישינן לפשיעה, כעין מה שכתבו תוס' ב"מ ג'. ד"ה מפני מה אמרה תורה [מודה מקצת הטענה ישבע] וז"ל פי' יהא נאמן במגו דאי בעי כופר הכל, או נילף מהכא דלא נימא מגו בעלמא ע"כ. וכן הכא דניחש לפשיעה אי נילף מהכא דלא חיישינן לפשיעה, מדתורה לא לקחה חישוב זה בחשבון חיובה. ועוד י"ל דהא רואים בב' התקנות, דהיכא דאיכא סיבה צדדית המעוררת חשש ביטול המצוה, כגון הא דחזו דקא מידחקא לישכה, תיקנו לעקור הדין דאורייתא ולמוסרו ליחיד (שימסרנה לציבור לדעת הגרי"ז ז"ל, ע"ל), כ"כ יש לחוש כאן לפשיעה אם ישאר חיוב של ציבור ויש לעוקרו ולמוסרו ללשכה ומדלא חשו כן לר"ש, שמעינן דאין חוששין לפשיעה, וא"כ למה חושש ר"ש לפשיעה לעיל, ולכן הוכרחו לחלק דחיישינן לפשיעה רק במקום דלית בהו כפרה בגוה.

4. רש"י מסכת מנחות דף נב עמוד א

דלית בהו כפרה - מנחת כהן ליתא ליורשים כפרה בגוה אבל פר העלם דבר כפרה לציבור היא.

5. רבינו גרשום מסכת מנחות דף נב עמוד א

במלתא דלית להו כפרה בגוה. כגון כ"ג שמת דאם היו היורשים מביאין בעבורו היו מביאין ולא בעבור עצמן משום הכי פשעי. במילתא דאית להו כפרה בגוה כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז ניחא להו דליכפר ולא פשע ויהיב ובתחילה מגבין להן:

6. רמב"ם יד החזקה הלכות שגגות פרק יב

(א) כל דבר שחייבין על שגגתו חטאת קבועה אם שגגו בית דין הגדול בהוראה והורו להתירו ושגגו העם בהוראתו ועשו העם והם סומכין על הוראתו ואחר כך נודע לבית דין שטעו **הרי בית דין חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה** ואע"פ שלא עשו הן בעצמן מעשה שאין משגיחין על עשיית בית דין כלל בין עשו בין לא עשו אלא על הוראתן בלבד ושאר העם פטורין מן הקרבן ...

7. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן כג אות ה'

... **עוד יש להקשות על הרמב"ם ז"ל דס"ל דהכפרה הוא לב"ד ולא להצבור מההיא דמנחות (נ"ב.)** דאמרינן שם בפלוגתא דר"י ור"ש בפר העלם דבר ושעירי עכו"ם אי מתחילה מגבין להם או באין מתרומת הלשכה ואמרינן שם דמסתברא דלר"ש באין מתרומת הלשכה דשמעינן לר"ש דחייש לפשיעותא ודחינן כי חייש ר"ש לפשיעותא הנ"מ במלתא דל"ל כפרה בגוה במילתא דאית להו כפרה בגוה לא חייש ר"ש לפשיעותא ע"ש **ומוכח דהצבור מתכפרים בהם מיהו הרגמ"ה שם כתב ז"ל** במילתא דל"ל כפרה בגוה כגון כ"ג שמת דאם היו היורשים מביאין בעבורו היו מביאין ולא בעבור עצמן מש"ה פשעי עכ"ל **ונראה דאם היו מביאין בשביל עצמן לא הוי חיישינן לפשיעה אע"ג דבחביתין לא שייך כפרה ומוכח דכפרה לאו דוקא אלא כל שהקרבן חובתן לא חיישינן לפשיעה א"כ בפר העלם דבר ושעירי עכו"ם כיון דחובת ציבור הם אעפ"י שהב"ד מתכפרים בהם לא חיישינן לפשיעה ול"ד לחביתין שהוא חובת כ"ג וכשמת היורשים מביאין עבורו וכמ"ש הרגמ"ה ואף דחובה עליהם רק מנכסיהון מביאין והוי כמו בעל שחייב בכל קרבנות אשתו כדאמרינן בנדרים (ל"ה ע"ב) אבל הקרבנות הם חובתה ולא חובתו ...**

8. ספר יד בנימין

אלא כהן שזכה צו נשחרית זכה צין הערצים
וא"כ שפיר תני שמיני נחציתין שמקריב עכ"פ
שחרית, אס לא שנאמר דכוונת הגמ' כאן על
שנת דמתחלפות המשמרות ואז היו כהנים
אחרים נחמיד של צין הערצים כדאמר יומא
סס וע"ז קאמר זימנין לא משכח לי שמיני
נחציתין היינו נשנת צין הערצים ודוחק (ועי'
נלשון רש"י ד"ה שמיני) וז"ע.

דף נ"ב בגמ' ת"ס שמיני נחציתים ואס איתא
דנטיילה צין הערצים הא זימנין
דלא משכח לי שמיני נחציתים. אמרה לי הרי
נשחרית בכל אופן קרב הנחציתין ושפיר תני
שמיני נחציתים משום שחרית ונשלמא אי היו
צין הערצים י"ג כהנים אחרים הי' אפשר
עוד להצין הקושיא דזימנין לא משכח לי צין
הערצים שמיני נחציתין אצל הרי קי"ל יומא
דף כ"ז. דאין מפיקין על תמיד של צין הערצים

9. ריטב"א על יומא דף נז/א

משום דדיירי בארעא דהשוכה אמרי שמעתתא דמחשכין. פירש הרמב"ם ז"ל בתשו' שאלה דר' ירמיה לטעמיה דאמר (סנהדרין כ"ד א') במחשכים הושיבני כמתי עולם זה תלמוד בבלי וטעמא משום דלא נהירי להון טעמי דמתנייתא כהלכה כמה דנהירי לרבנן דא"י, ור' זירא נמי (ב"מ פ"ה א') בעי דלשתכח לי טעמי דבבלאי משום דלא נהירין לי בתר דשמע טעמי דמערבא, דמנהגא דעלמא דמדכר איניש טפי מאי דגמר ברישא, מיהו לאו בכל הדורות היו כן אלא בימי רבה ורב יוסף ואבבי רבא דהוו להו שמדות כדאיתא בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ פ"ו א'), ואמרינן נמי בפרק אלו טריפות (חולין מ"ו א') ערקו רבה ורב יוסף ור' זירא קרי להו ערוקאי שהיו בורחין מחמת השמדות ואמר להו ר' זירא שעם כל זה לא ישכחו דברי תורה, ואמרינן בפרק המנחות והנסכים (מנחות ק"ג ב') והיו חייך תלואים לך מנגד זה הלוקח תבואה משנה לשנה ואם כך ללוקח תבואה משנה לשנה כש"כ לשמדות שיש בו סכנת נפשות, וזהו טעמן של ר' זירא ור' ירמיה, אבל אח"כ נתגברה התורה בבבל כש"כ בימי רב אשי דאמרינן מימות רבי ועד רב אשי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, ע"כ דברי רבינו ז"ל וחיים הם למוצאייהם:

10. שפת אמת מסכת מנחות דף נב עמוד א

בגמ' אלא דקתני שביעי בסולת כו' קשה מה דמיון היא זה דמ"מ הנסכים לצורך תמיד הם ומסתמא הני הי"ג שפייסו זוכין בהם ואפי' נתאחרו הנסכים עד הלילה או למחר שייך להם שכבר זכו בזה ועכ"פ יש י"ג עוסקין בתמיד אבל חביתין דלפעמים ליתא כלל שפיר דייק רבא ונראה דמ"מ שפיר פריך ר' ירמיה דכמו דכשר נסכים בלילה ולמחר ה"ה נמי אי אין לו נסכים כלל כשר דאינו מעכב הקרבן ומקשה שפיר:

11. ספר איזהו מקומן - לדף טו

אדם מביא זבחו היום ונסכיו עד י' ימים:

א] שיטות הראשונים האם לכתחילה או דיעבד:

שיטת רש"י בתמורה דף יד. (ד"ה מנחמס) דהוא דין דיעבד אבל אם יש לו נסכים חייב להביאן עכשיו. ושיטת תוס' בר"ה דף ל: דלכתחילה צריך להביאן עם הזבח משום דטעונין שירה, ולפי"ז בקרבן יחיד שאין בו שירה יכול להביאם לכתחילה עד י' ימים. ושיטת הרמב"ם (מעשה"ק ג. יד.) וז"ל "מביא אדם קרבנו היום ונסכיו לאחר י' ימים אחד יחיד ואחד ציבור" עכ"ל, ומבואר דהוא לכתחילה בכל הקרבנות, ועי' בביאור השיטות במנח"א מנחות עמ' ש"ו.

12. ספר איזהו מקומן

הבעלים, וכתב בהגהות חש"ל (לעיל יא.) דהיינו במתנדב לבונה אבל לבונה הבאה עם המנחה לכו"ע משערין בקומץ דהכהן המקריב דומיא דקמיצת המנחה, ולפי"ז יש לעיין בחביתי כה"ג אם משערין בקומץ הכה"ג או בקומץ הכהן המקריב, וכן כשמת הכה"ג ומביאין מנחתו משל ציבור או משל יורשין במי משערין הקומץ לבונה. ונראה שדבר זה תלוי אם הכה"ג נחשב בעלים על חביתין דיליה ואם היורשין מביאין החביתין לכפרתו, והרחבנו בזה לעיל דף נא. ודף נא. וראה עוד בזה מקדש דוד סוף סי' ל'.

אבא יוסי וכו' מפריש לה ב' קמצים של לבונה קומץ שחרית וקומץ בין הערבים - שיעור הלבונה קומץ מפורש במתני' לקמן קו. ושם בגמ' דרשינן לה, וראה בהגהות חש"ל מה מקור הדין דבעי כלל לבונה בחביתי כהן גדול. והנה בשיעור קומץ לבונה הביאו תוס' לקמן קו: דנסתפק הירושלמי בשקלים אם משערין בקומצו של הכהן המקריב או בקומץ

13. ספר איזהו מקומן

שדייק מדברי רש"י (ד"ה מפריש) שגם בלבונה יש דין זה, ואילו מדברי הרמב"ם (תמו"מ ג. כג.) משמע לא כן, וע"ע שם, ובמנח"א עמ' תל"א.

קומץ שחרית וקומץ ביה"ע ורבנן אמרי וכו' חצי קומץ שחרית וחצי ביה"ע - בחי' הגרי"ז חקר אם בקמצים דלבונה למר כדאית ליה יש גם הדין שנאמר לעיל ח. דהבא שלם ואח"כ חוציהו, או דיכול להביא של שחרית בפ"ע ושל ביה"ע בפ"ע, עיי"ש

14. ספר איזהו מקומן

כִּי אֲמַרְיִןן מִתּוֹךְ שֶׁהוֹכֵפֵלָה סֵלְתוֹ הוֹכֵפֵלָה לְבֹנְתוֹ אוֹ דְלֵמָא מֵאֵי דְגַלֵּי גַלֵּי וְכוּ' וְשִׁמְן בֵּין לְאַבָּא יוֹסֵי וּבֵין לְרַבִּנְן מַהוּ - יֵשׁ לְעֵינֵי מַנִּין שֶׁהִקְרָא הַמְלַמְדֵינוּ שֶׁצְרִיךְ לְהוֹסִיף לֹא קָאֵי עַל כֻּלָּל הַמִּנְחָה הַכּוֹלֵל סוּלַת שִׁמְן וּלְבֹנָה, וְחֲזִינָן מֵהֵכָא דְעִיקַר הַמִּנְחָה הוּא הַסּוּלַת שְׁבָה. [וְעַי' לְעֵיל כֵּג. בְּפִירוּשׁ בְּתַרָּא

דרש"י בבעיא דקומץ שמיצה שמנו ע"ג עצים, דיש צד שאם מיצה השמן ולא הקטירו לא הוי כקומץ שחסר].

15. ספר איזהו מקומן

ר"מ אומר השאור בודה להן מתוכן ומחמצן - צ"ע אמאי צריך לשאור זה ולפלוגת ר"מ ור"י, הרי יכול ללוש עישרון שלם ויניחנו כך עד שיעור שיתחמץ, וי"ל דלמצוה צריך חימוץ יפה ואי אפשר שיתחמץ יפה ביומו אא"כ יתן בו שאור, וללוש כמה ימים קודם אי אפשר דנמצא שכבר נתקדש בכלי ונפסל בלינה - תפא"י בכועז אות א', יעו"ש.

16. חידושי הגרי"ז מסכת מנחות דף נב עמוד ב

במשנה ר"י אומר אף היא אינה מן המובחר, וצ"ע מה שייך הכא דין מובחר בחמץ דאם מיקרי זה חמץ אז הוי גם מן המובחר ואם אינו חשיב חמץ א"כ לא מהני כלל, ואטו דין מובחר יש בחמץ שיהיה יותר מחומץ, והיה נראה לפרש דאינה מן המובחר על העיסה קאמר דלפעמים לא יתחמץ יפה וצ"ע...

17. ספר איזהו מקומן

אמרו לו אף היא היתה חסרה או יתרה - בביאור מחלוקת ר"מ ור"י: כתב התפא"י במשניות (א"ת ז') דר' יהודה לא חש להך קושיא, לפי דאפשר שימדוד הקמח שעושה ממנו השאור וכאותו שיעור שמדד יחסיר מן העישרון, אבל רבנן גזרו שמא ישכח ליטול ולהחסיר כשיעור שעשה השאור. [ושו"ר שהשטמ"ק לקמן נג: (א"ת ז') כתב בשם התו"ח, דר' יהודה סבר דהכי גלי קרא דמנחות של חמץ מודדן עם השאור ואין בזה משום חיסרון או יתרון, ועיי"ש שהקשה ע"ז, ומסיק דאין חילוק ובין בחמץ ובין בשאר מנחות סבר ר' יהודה דמגבל והדר ימוד.

וראה עוד תוס' לקמן נד. (ד"ה ת"ט) מש"כ בביאור מחלוקת ר"מ ור"י, וע"ע בחזו"א (עוקלין ג. ו.), ובתורת זרעים (מכומות ג. ד.), ומנח"א עמ' ת"מ. וברמב"ם (מעשה"ק ט. יח.) משמע דטעמיה דר' יהודה משום דמשערין כפי מדתה של המנחה עכשיו [ועיי"ש לח"מ], וראה הערה א' לכנסת הראשונים.

18. דף על הדף מנחות דף נב עמוד ב

במשנה: ושתי הלחם שהן באות חמץ וכו'. בשפת אמת (לפסח) כותב: מצה נעשית בחפזון ומהירות. וחמץ מסמלת מתינות וישוב הדעת. ביציאת מצרים שלא היו מבורר עדיין שלמות הדעת, מוכרח היה להיות פסוח דילוג ויד חזקה, אע"פ שלא היו ראויים. אבל אחרי הברור של השבעה שבועות וישוב הדעת, זכו לתורה שהיא ביישוב הדעת. כי בחכמה אתברירו, לכן שתי הלחם באות חמץ עכד"ק.

ובספר שם משואל (לשבועות) מביא, שיצר הרע נקרא חמץ, והנה אמרינן בגמרא שבת דף פ"ט ע"א - כאשר המלאכים קיטרגו ואמרו תנה הודך על השמים, ענה להם משה 'כלום יצר הרע יש ביניכם'. נמצא לפי זה היצר הרע הביא תועלת לישראל שיקבלו התורה. כי בטענה זו ניצח משה את המקטרגים, שכרו הוא, כי שתי הלחם שמקריבים ביום קבלת התורה באות חמץ. עכד"ק.

הלכתא למשיחא

משה שווערד

1. תוספות מסכת מנחות דף נב עמוד ב
הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי - תימה הילכתא למשיחא.

2. שפת אמת מסכת מנחות דף נב עמוד ב
בתוס' ד"ה הלכה תימא הלכתא למשיחא כו' כאן יש ליישב דנ"מ במה דאמר בשם ר"י הלכה כאבא יוסי דמוכח מזה דלא ס"ל בעלמא הלכה כסתם משנה לאפוקי מאותו מ"ד בשם ר"י דהלכה כסתם משנה בכל מקום:

3. ספר אור הישר- ערכין לב

ובהנהגה זו שיושבים כמה קושיות התוס' בשים ברווחא, דבסי' התכלת הקשו נבי חביתו כתיב, דפסק ר' יוחנן הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי, תימה הלכתא למשיחא עכ"ד, וכן בס"ק דיומא דייג דקאמר ר' יוחנן הלכה כר' יוסי דראשון חוזר לעבודתו ושני אינו ראוי לא לכה"ג ולא לכה"ד, הקשו התוס' ניכ הימיה הלכתא למשיחא, וע' זכחים דמ"ה ע"א תור"ה הלכתא ובסנהדרין דנ"א ע"ב תור"ה הלכתא, ולפמשי"כ מיושב הימ"כ, דהא דקאמר בש"ס הלכתא למשיחא הוא רק אליבא דרב יוסף דס"ל דק"ר ל"ק לע"ל, ומוכרחין אנו להכות ככל מעשה הקרבנות עד דאתי משיחא כנ"א, משא"כ ככל המקומות שהקשו התוס' הוא אליבא דר' יוחנן, דס"ל דק"ר קדשה לע"ל וטקריבין אע"פ שאין בית ולא הלכתא למשיחא הוא כנ"ל.

ורב יוסף דלא ס"ל הקבלה דטקריבין אע"פ שאין בית, מרפ"ך מוכח מנא ידעי כנ"ל, למעשה אויל זכחים דמ"ה ובסנהדרין דנ"א, שהקשה לו אב"י כל שחיפת קדשים לא ליתני הלכתא למשיחא, והשתא אי ס"ל לרב יוסף דטקריבין אע"פ שאין בית, אי"כ נס בזה"ז נוכל להקריב קרבנות, ושחיפת קדשים לאו הלכתא למשיחא הוא, ובע"כ דס"ל דק"ר ל"ק לע"ל, וע' זכחים דמ"ה ע"א תור"ה הלכתא.

וכמ"כ אפ"ל קושית התוס' במנחות דמ"ה ע"ב שהקשו הלכתא למשיחא אהא דר"ש, דפסיק הלכה כר"ש בן גנס, דכנשים מעכבין את הלחם והלחם אינו מעכב הכנשים, וכן בשבת דקל"ג ובפסחים דס"ט שהקשו כמ"כ אהא דרב יהודא אמר רב דפסיק הלכה כר"ע גבי פסח ע"ש, ולפמשי"כ אפ"ל דאינהו נמי ס"ל דטקריבין אע"פ שאין בית כנ"ל, וע' ברמב"ם פ"ב המ"ו מה' שמיטה ובספ"ו מבית הבחירה ובראב"ד וב"ט שם, ובס' יראים ס"י שבי"ה, ובתו"ט פ"ח מ"ו דעדיות, וכת' מקום שמואל ס"י ל"ז.

4. תוספות זכחים דף מה/א

הלכתא למשיחא - כי האי גוונא פריך בריש ד' מיתות (סנהדרין נא:) ותימה דבריש עשרה יוחסין (קדושין עב:) א"ר יהודה אמר רב הלכה כרבי יוסי דעתידין ממזרין ליטהר ושמא נפקא מינה עכשיו שלא להרחיק משפחות שאינן ידועות ובקדושין (שם) פירשתי במאי פליגי רבי יוסי ורבנן בממזר ידוע או בשאין ידוע ובפ"ק דיומא (דף יג.) דפסיק כר' יוסי ראשון חוזר לעבודתו ושני אינו ראוי כו' נפקא מינה עכשיו בנשיא או ראש ישיבה או פרנס שנתמנה על הציבור ועבר מחמת אונס ועבר האונס ובפרק אלו דברים (פסחים טו:) דפסיק הלכה כר"ע דכל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת לענין פסח נפקא מינה בזמן הזה לענין מילה ואע"ג דגבי מילה נמי פסיק הכי בהדיא (בשבת קלג.) מ"מ לאלומי פסקא דמילה פסק נמי גבי פסח הכי ובפ"ק דתענית (דף ד:) דפסיק רבי אלעזר הלכה כר"ג דאמר בשבעה במרחשון ומוקי לה התם בזמן שבית המקדש קיים נפקא מינה גם בזמן הזה לבניי בכל דאית להו פירי בדברא כדקאמר התם הא לן והא להו ומיהו בסוף התכלת (מנחות נב:) קשה דפסיק רבי יוחנן כאבא יוסי בן דוסתאי גבי חביתו כ"ג ונראה דרב יוסף דוקא דאית ליה הכא ובסנהדרין (דף נא:) דאין לפסוק הלכתא למשיחא וה"ר חיים מפרש דלא פריך הלכתא למשיחא אלא היכא דאיכא תרתי שהוא למשיחא וגם עושה איסור דליכא נפקותא בהלכתא אלא על ידי איסור לא שייך לפסוק למשיחא:

5. ספר ליקוטי הלכות: רשימה להקדמה ראשונה

****** והי' יתבאר הקורא פ"י על קס' למפדרינן הלכתא למשיחא להטור הזו סלג' סידורו פ"ס הרמב"ם והרמב"ם הלא קבץ פלגותיו אף בכל סדר קדשים וכן בפירושו משנה שלו מטיק בכל משנה הלכתא כמר או כמר וע"כ משום דכ"ל במסקנת התוספות זכרים מ"ה ל"ה הלכתא דכל האמוראים לא הישגי לזו הקושי רק רב יוסף לזר וכן הרמב"ם בשם הרמב"ן ביומא דף י"ג כתב דלפי מסקנת התלמוד נדמה הא דרב יוסף ונ"ס כאלה אין עיקר רעיון בסידור זה כהלכה כשגיל קביעת הלכה באלו הענינים סלג' כדי ש"ס ע"כ ע"כ יתבאר סגנון מסקנת פ"י ב"ש מהלכות כלל שנת"ה נחמר גם ידעת דלפי פ"ס הרמב"ם והרמב"ם ז"ל שהיה עמוד החוק שניה ישראל נשפין פ"י ויפטרם בהלכות קדשים שהרי הראשונים לא ילאו לזכר ולזרף מכל סוגיא וכונן ההלכה כמותו כדי שהיבד המלאכה שלמה ונ"ס בימי האמוראים מינו שחקרו בדבר שיש מחלוקת בין שתי דרישות א"כ דר' יודא ור"ש דמר אמר דעת ר"י באופן זה ודעת ר"ש באופן אחר ופר אמר בסיף וחקרו בגמרא איסור עובדן שחקרו דעת ר"י יודא דקי"ל כותיה נ"ד ר"ש כדליתא במנחות ג"כ פ"א בר"ש ד"ה סי' מיניכיו אחריתא פ"י כ"י דכונן האמוראים שהיה בהמ"ק כבר חרב ואין נ"מ למעשה נ"כ חקרו איזה דבר עיקר להלכה והיה אחד לשתי פסות (א/ב) כמו שכתב בסמ"ג בהקדמתו להמנחה שזו אהן הפולס יש לידע יקדומים ואע"פ שאינם לריבין עתה וכו' והעיקר דכ"י ל"ל (ב/ג) כדעת הרב הראשונים דכ"י דע"פ האמת המסקנת הוא דלא כרב יוסף דקמקשה על רב הלכתא למשיחא וכתב דמ"ה כמס' מקומות בש"ס [פ"ה"ס כ"ס יוסף י"ג הענין ד' דקדושו פ"ב זכרים פ"ו עמדות ב"ב וטיוט זכרים וי"ו פ"א בתול"ס

אחר מומר] דקפסיק הלכה אף בענינים אלו והפעם לכ"ו שהכתיב לנו הקב"ה דהקריאה בעניני סקרנות נחשב כמעשה ממש וכמו דאמר ר' יוחנן במנחות ק"י על הפסוק לטולס זאת על ישראל ממילא המצוה לידע בכל דבר שידעס להלכה כפי מה שהיה ויחזיק לנו סקב"ה בכל דבר ודבר כאלו קיימנו הדבר הזה למעשה :

6. דף על הדף מנחות דף נב עמוד א

בגמ': והתניא איפכא, הי מינייהו אחריתא וכו'. **וברש"י**: איזו נאמר באחרונה שנשמך עליה משום דקי"ל רבי יהודה ור"ש הלכה כר"י ע"כ. **הגרע"א** (בשו"ע או"ח סי' רי"ח) והתוספות החדשים (כלים פ"ג) הוכיחו מרש"י כאן, דכל כללי ההלכות שנאמרו בש"ס נאמרו גם על ההלכות שאינן נוגעות בזה"ז וכהל' קדשים, ודלא כהמהרי"ק. מיהו התוס' שבת (ע ב) כתבו דאפשר דלא קי"ל כר"י לגבי ר"ל בדברים שאין נוהגין בזה"ז.

ועי' בקובץ שיעורים עמ"ס ב"ב (אות תצ"ט) שמבאר מחלוקת זו, דרש"י כאן ודעימיה ס"ל דבכל כללי הלכות לא היתה הכרעה על כל דין ודין לעצמו, אלא דהגמ' נתנה כללים באופן שאין לה הכרע וכגון בר"י ור"ש סברות של ר"י יותר קרובין להלכה [אע"ג דאלו ולא דברי אלקים חיים], **והתוס' בשבת והמהרי"ק סוברים דההכרעה היתה על הדין עצמו, דבדקו בכל מקום שנחלקו ר"י ור"ש, ולפ"ז מסתברא דלא בדקו בדברים שאין נוהגין היום דאלו הלכתא למשיחא ע"כ.**

ובקובץ קול התורה (קובץ ג"ה ע' כ"ו) כתב חכ"א: ועי' בסדר תנאים ואמוראים בהגהות ליקוטי מנחם (אות י"א) שר"ל עפ"י המהרי"ק הנ"ל דגם הא דקי"ל הלכה כסתם משנה לא נאמר בהלכות שאינן נוגעות בזה"ז. ודבריהם צ"ע, דבהדיא מבואר לקמן בע"ב דלא כדבריהם, וע"ע בלקוטי הלכות בסוף הקדמה הראשונה בהג"ה.

7. דף על הדף מנחות דף נב עמוד ב

בגמ': אמר רבי יוחנן הלכה כאבא יוסי בן דוסתאי [שאמר מקריב ב' קמצים שחרית וערבית בחי הכהן].

והקשו בתוס' (ד"ה הלכה וכו') תימא הלכתא למשיחא עכ"ל. ונשארו בתימה.

וכתב הרה"ג ר' ישכר דוד קלוזנר שליט"א ליישב בזה, בהקדם מה שכתב כ"ק אדמו"ר מוהרמ"מ מלובאוויטש זצ"ל בלקוטי שיחות חלק כ"ו (ע' 204 הערה 96) דמה שפסק הרמב"ם (בהל' מלכים פ"א בתחלתו וסופו) דמשיח בונה מקדש: "הוא דעת ר' אליעזר בויקרא רבה (פ"ט, ו) ובמדבר רבה (פ"ג, ב) שם - משא"כ בשאר מקומות הנ"ל (הערה 93) [ירושלמי מגילה פ"א הי"א, ירושלמי פסחים פ"ט ה"א (תוספתא פסחים פ"ה ב') - לגירסת ופירוש המנחת חינוך מצוה שפ], לא נאמר שיהי' ע"י משיח דוקא. ובוזה מתורץ זה שבימי ר' יהושע בן חנניה רצו לבנות ביהמ"ק בלא משיח (מ"ר פ' תולדות) - כי זה שמשיח דוקא יבנה ביהמ"ק הוא חידוש התלמוד הותיק - ר' אליעזר, שהי' לאחר זמן ר' יהושע בן חנניה עכ"ל.

והנה לפי חידוש עצום זה יבואר ענין נפלא, דאיתא בזבחים (מ"ד ע"ב): "תניא ר' אלעזר אומר משום רבי יוסי, פיגל בדבר הנעשה בחוץ פיגל, בדבר הנעשה בפנים לא פיגל וכו'. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב הלכה כרבי אליעזר שאמר משום רבי יוסי, אמר רב יוסף [נ"א רבא] הלכתא למשיחא הוא, אלא דרוש וקבל שכר, ה"נ דרוש וקבל שכר, הכי קאמינא לך הלכתא למה לי [האי דמתמהנא אקביעות הלכה הוא דמיתמהנא, דמיגרס בעיני מיתני משניות ומחלוקת הלכות עבודה לפי שתורה היא ודרוש וקבל שכר, אבל קיבוע הלכה אינה אלא להורות הלכה למעשה, ועכשיו אינו נוהג" - רש"י].

והקשו התוס' שם (מ"ה ע"א) ד"ה הלכתא למשיחא [וכן הקשו התוס' ביומא י"ג ע"א. ובתוספות ישנים שם]: "מיהו בסוף התכלת (מנחות נ"ב ע"ב) קשה דפסק רבי יוחנן כאבא יוסי בן דוסתאי גבי חביתי כהן גדול, ולמה לא הקשו הלכתא למשיחא, דמאי שייכא בזמן הזה? - ועי' מ"ש התוס' ביומא ובזבחים שם לתרץ. ועייג"כ בתוס' סנהדרין (נ"א ע"ב) ד"ה הלכתא.

והנה ר' אליעזר שבמדרש רבה הנ"ל הוא בר פלוגתא של ר' יוסי בר חנינה ע"ש, וי"ל שהכונה לרבי יוסי בר חנינה האמורא שהיה מגדולי תלמידי רבי יוחנן (סנהדרין ל' ע"ב).

בויק"ר כתוב 'ר' אליעזר' משא"כ בבמדב"ר כתוב 'ר' אלעזר' ויתכן מאד שהכוונה לר' אלעזר בן פדת, שהוא סתם ר' אלעזר דאמוראים (רש"י שבת (י"ט ע"ב) יבמות (ע"ב ע"ב) ועוד, כמ"ש בסדר הדורות ח"ב בערכו), ור' אלעזר הי' תלמיד מובהק של ר' יוחנן (יומא נ"ג ע"א).

והנה רב נחמן שבזבחים הנ"ל הי' תלמיד מובהק של רבה בר אבוה כמבואר בברכות (כ"א ע"א), ועי' ג"כ ע"ז (נ"א ע"א), [ושבשמו ובשם רב אמרו שהלכה כרבי אלעזר שאמר משום רבי יוסי].

ולפי זה נראה לומר, דבמנחות שאמר ר' יוחנן שהלכה כאבא יוסי בן דוסתאי גבי חביתי כהן גדול, לא שייך להקשות 'הלכתא למשיחא', כיון דאז הי' מותר לבנות ביהמ"ק בלי משיח, [כמו בימי ר' יהושע בן חנניה הנ"ל, וזה הי' לפני החידוש של התלמיד ותיק ר' אליעזר - שהי' תלמידו של ר' יוחנן - שמשיח דוקא בונה מקדש, ולפי"ז א"ש מאד מדוע לא מקשה הגמ' 'הלכתא למשיחא'.

משא"כ רב נחמן בזבחים שם [ורבו רבה בר אבוה, ורב ורב יוסף] היו הרבה זמן אחרי ר' אליעזר [או ר' אלעזר] הנ"ל, א"כ מובן היטב דלאחר שקבע ר' אליעזר שמשיח דוקא בונה מקדש, א"כ שפיר מקשי 'הלכתא למשיחא', ומיושבת היטב קושיית התוס', וא"ש עכ"ד.